

ZARZĄD SUKCESYJNY PRZEDSIĘBIORSTWEM OSOBY FIZYCZNEJ

Komentarz

redakcja naukowa Stefan Babiaryz

Stefan Babiaryz, Maciej Jaśniewicz

KOMENTARZE

ZARZĄD SUKCESYJNY PRZEDSIĘBIORSTWEM OSOBY FIZYCZNEJ

Komentarz

redakcja naukowa Stefan Babiaryz

Stefan Babiaryz, Maciej Jaśniewicz

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 15 kwietnia 2021 r.

Recenzent

Dr hab. Adam Bieranowski, prof. UWM

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne artykuły opracowali:

Stefan Babiartz: 1, 17–28, 36–50, 62, 63, 66, 68, 69, 73–78, 81, 92–94,

96–104, 106–113, 119, 121, 129–135

Maciej Jaśniewicz: 2–16, 29–35, 51–61, 64, 65, 67, 70–72, 79, 80, 82–91,

95, 105, 114–118, 120, 122–128

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-856-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

WPROWADZENIE

1. Regulacja działalności gospodarczej, poczynając od 1.01.1989 r., kiedy to weszła w życie ustawa z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej¹, ulegała istotnym zmianom. Nie jest celem komentowanej ustawy przedstawienie zmian w tym zakresie, jednakże zauważyć trzeba, że jest to pierwszy akt prawny kompleksowo regulujący niełatwą problematykę zakończenia, a w zasadzie kontynuowania działalności gospodarczej zmarłego przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną. Już na wstępie autorzy chcą podkreślić i docenić duży wysiłek legislacyjny w opracowaniu tak skomplikowanego zagadnienia.

Wymagał on dokonania weryfikacji i zmian w szeregu ważnych dla przedsiębiorców ustaw, dotyczących:

- podatków i decyzji podatkowych;
- prawa administracyjnego i decyzji administracyjnych (pozwolenia, zezwolenia i koncesje);
- działalności regulowanej i wpisu do rejestru tej działalności.

Wprowadzenie do obrotu prawnego tak złożonego i skomplikowanego aktu prawnego musiało się wiązać z istotnymi błędami i uchybieniami legislacyjnymi, które autorzy w tekście komentarza zauważyli i o których napisali. Nie obniża to w żadnym razie pozytywnej oceny całego aktu prawnego, szczególnie w jego warstwie podatkowej i administracyjnej.

¹ Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.

Do istotnych zagadnień opracowanych w komentarzu należy zaliczyć kwestie dotyczące:

- pojęcia przedsiębiorstwa w spadku;
- ustanowienia zarządu sukcesyjnego i charakteru zastępstwa prawnego zarządcy sukcesyjnego;
- zasad zarządu sukcesyjnego, w tym odpowiedzi na pytanie, czy zarządca sukcesyjny jest przedsiębiorcą;
- stosunków między właścicielami przedsiębiorstwa w spadku a zarządcą sukcesyjnym;
- decyzji związanych z przedsiębiorstwem i sytuacji właścicieli przedsiębiorstwa w spadku w przypadku zbycia przedsiębiorstwa w spadku;
- sytuacji prawnej spadkobierców wspólnika spółki cywilnej w przypadku jego śmierci i kwestii ustanowienia zarządcy sukcesyjnego;
- odwołania zarządcy sukcesyjnego i wygaśnięcia zarządu;
- przepisów zmienionych w art. 61–68, 72–78, 95, 105, 108, 124 u.z.s.;
- przepisów przejściowych.

2. Celem komentarza jest przybliżenie – w formie możliwie najbardziej przystępnej i zrozumiałej – zasad następstwa prawnego spadkobierców, zapisobierców windykacyjnych i małżonka zmarłego przedsiębiorcy w ustanowieniu zarządu sukcesyjnego, zasad funkcjonowania zarządu sukcesyjnego, zasad płacenia podatków i innych należności publiczno-prawnych, a także zasad sukcesji w przypadku decyzji administracyjnych związanych z przedsiębiorstwem i zbycia przedsiębiorstwa w spadku. Znaczna liczba zmienionych komentowaną ustawą ustaw świadczy o tym, jakie trudności wiążą się z prowadzeniem działalności gospodarczej. Komentarz stara się te problemy przybliżyć i wyjaśnić.

Trzeba zwrócić uwagę, że na rynku wydawniczym i w piśmiennictwie brak jest szerszych opracowań zagadnienia sukcesji przedsiębiorstwa w spadku. Stąd też autorzy są przekonani, że komentarz będzie przydatny nie tylko zarządcom sukcesyjnym, ale i radcom prawnym, adwokatom, doradcom podatkowym, sędziom sądów powszechnych i administracyjnych. Komentarz uwzględnia stan prawny obowiązujący na dzień 15.04.2021 r.

Autorzy

USTAWA

z dnia 5 lipca 2018 r.

o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw

(Dz. U. z 2021 r. poz. 170)

ROZDZIAŁ 1

Zakres spraw regulowanych ustawą

Art. 1. [Zakres przedmiotowy ustawy]

Ustawa reguluje zasady:

- 1) tymczasowego zarządzania przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, zwanej dalej „CEIDG”, oraz kontynuowania działalności gospodarczej wykonywanej z wykorzystaniem tego przedsiębiorstwa;
- 2) zarządu spadkiem w zakresie tymczasowego wykonywania praw z udziału w przedsiębiorstwie małżonka przedsiębiorcy, wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, po śmierci tego małżonka;
- 3) przejęcia koncesji, zezwoleń, licencji oraz pozwoleń, wydanych wobec przedsiębiorcy, wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, w formie decyzji organu administracji publicznej, związanych z wykonywaną przez niego działalnością gospodarczą, zwanych dalej „decyzjami związanymi z przedsiębiorstwem”.

1. Cechą charakteryzującą tę ustawę jest to, że to pierwszy tej rangi akt prawny w Polsce, który w sposób kompleksowy normuje sytuację prawną przejęcia przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy prowadzącego jako osoba fizyczna działalność gospodarczą, a wpisanego do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). D. Malinowski nie bez racji nazywa ustawę (projekt) rewolucyjnym¹. Podobnie ustawę tę (projekt) ocenił A. Mariański, wskazując jednak na jego przemilczenia i niedostatki, takie jak: dziedziczenie przedsiębiorstwa przez kilku spadkobierców, podatkowe skutki przekazania przedsiębiorstwa fundacji, brak rozwiązania transferu praw pomiędzy przedsiębiorstwem w spadku a spadkobiercami². Można powiedzieć, że ustawa ta jest jakby przedłużeniem ustaw obowiązujących dotychczas w Rzeczypospolitej Polskiej, regulujących podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej, a mianowicie:
 - ustawy z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej – obowiązującej od 1.01.1989 r. do 31.12.2000 r.;
 - ustawy z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej³ – obowiązującej od 1.01.2001 r. do 20.08.2004 r.;
 - ustawy z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴ – obowiązującej od 21.08.2004 r. do 30.04.2018 r.;
 - ustawy z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców⁵ – obowiązującej od 1.05.2018 r. do chwili obecnej.

Charakterystyczne jest to, że z powyższych ustaw dwie pierwsze w ogóle nie odnosiły się do kwestii zakończenia działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorcę. Zagadnienie to unormowały zaś ostatnie dwie ustawy, poświęcając mu jednak niewiele przepisów. Otóż ustawa o swobodzie działalności gospodarczej wprowadziła zasadę swobody, możliwości zakończenia działalności gospodarczej podjętej i prowadzonej przez przedsiębiorcę, a właściwy organ nie mógł przedsiębiorcy w takiej decyzji ograniczać. Zasadę tę utrzymuje ustawa – Prawo przedsiębiorców,

¹ D. Malinowski, *Sukcesja przedsiębiorstw osoby fizycznej – aspekty podatkowe*, PP 2017/3, s. 3.

² A. Mariański, A. Pardej, *Podatkowe konsekwencje zarządu sukcesyjnego*, PP 2018/6, s. 29.

³ Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.

⁴ Dz.U. Nr 173, poz. 1807 ze zm.

⁵ Dz.U. z 2021 r. poz. 162.

która mimo że wprowadziła w rozdziale 2 przepisy m.in. o zakończeniu działalności gospodarczej, to w tym zakresie tylko podała, że z chwilą wykreślenia z CEIDG przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie może wykonywać działalności gospodarczej. Co charakterystyczne, przepisy obu tych ustaw nie definiują, co należy rozumieć przez określenie „zakończenie działalności gospodarczej”.

Nie wskazują, że jednym ze zdarzeń powodujących zakończenie działalności gospodarczej jest śmierć przedsiębiorcy, ani też że działalność tę mogą kontynuować jego następcy prawni, gdyż mieści się to w zasadzie wolności działalności gospodarczej przewidzianej w art. 20 Konstytucji RP. Z tego też powodu kontynuacja działalności gospodarczej przez następców prawnych zmarłego przedsiębiorcy była utrudniona. Te utrudnienia trafnie zdiagnozowało uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, VIII kadencja, druk sejm. nr 2293, wymieniając m.in.: brak ośrodka decyzyjnego – jednej osoby mogącej prowadzić i kontynuować działalność gospodarczą zmarłego przedsiębiorcy, ograniczenie możliwości posługiwania się choćby tymczasowo firmą przedsiębiorcy, wygaśnięcie decyzji administracyjnych niezbędnych do kontynuowania działalności gospodarczej, ograniczenie możliwości przejęcia uprawnień i obowiązków podatkowych, trudności w dostępie do rachunku bankowego zmarłego przedsiębiorcy. Zagadnienia te podejmuje ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej.

2. Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw swój tytuł otrzymała w wyniku nowelizacji szeregu ustaw, m.in. ustawy z 31.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych⁶ (art. 66). Ustawa zmieniająca została uchwalona 31.07.2019 r. i nosi nazwę o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych. Aczkolwiek można mieć wątpliwości co do poprawności brzmienia tytułu ustawy, szczególnie w kontekście możliwości odszukania w niej nazw ustaw, które ta ustawa zmieniła (69 ustaw), to jednak jej tytuł jest zgodny

⁶ Dz.U. poz. 1495 ze zm.

z § 96 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”⁷. Z przepisu tego wynika bowiem, że w przypadku zmiany jedną ustawą wielu ustaw wymienienie w jej tytule wszystkich tytułów ustaw zmienianych powodowałoby, że tytuł ustawy nowelizującej byłby rażąco długi. Dlatego można wyjątkowo sformułować go przy użyciu zwrotu „ustawa o zmianie ustaw...” i ogólnie podać ich wspólny przedmiot. Zauważyć tu trzeba, że liczba proponowanych zmian w ustawach jest znacząca, jednak wątpliwe jest, by te zmiany, niemające zresztą charakteru systemowego, umożliwiły realizację założonego celu. Podaje się bowiem, że częstokroć mają one charakter przypadkowy⁸.

3. W literaturze zwraca się uwagę także na brak szerszej regulacji sytuacji prawnej przedsiębiorstw rodzinnych, a więc takich, w których przynajmniej dwa pokolenia rodziny mają wpływ na politykę firmy⁹. Firma rodzinna zawiera dwa interaktywne, wewnętrznie powiązane i równie istotne elementy i zdarzenie w jednym elemencie może wpływać i kształtować ten drugi. Elementami tymi są przesłanki: pochodzenia podmiotu gospodarczego z rodzinnego biznesu, nawet przy założeniu, że prowadzący go menedżer realizuje jego politykę gospodarczą, oraz drugi – sukcesja sprrowadzająca się do aktywnego udziału wielu pokoleń tej samej rodziny w działalności tego podmiotu¹⁰. W polskim prawie brak jest przepisów o fundacjach rodzinnych, a przedsiębiorcy takiej instytucji potrzebują. Według informacji, rząd planuje wprowadzić odpowiednie przepisy w 2022 r. Mają one z założenia dopuszczać wnoszenie wkładów do firm rodzinnych bez ich opodatkowania, co oznacza, że tworzenie fundacji rodzinnych będzie korzystniejsze niż zakładanie spółek holdingowych. Jednakże ma zostać ograniczone w tych przypadkach prawo do zachowku. Fundator po przekazaniu majątku fundacji rodzinnej traciłby jego

⁷ Dz.U. z 2016 r. poz. 283.

⁸ Ocena prawna rządowego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych, VIII kadencja, druk sejm. nr 3622, opracowana w Biurze Analiz Sejmowych 15.07.2019 r.

⁹ M. Maciejak, *Przedsiębiorstwo w spadku – analiza założeń projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, „Palestra” 2018/5, s. 69–75.

¹⁰ R. Donnelly, *The family business*, „Harvard Business Review” 1964, vol. 42, no. 4, s. 94; Q. Fleming, *Tajniki przetrwania firmy rodzinnej*, Gliwice 2000, s. 105–107.

własność, a właścicielem stałaby się fundacja dysponująca tym majątkiem zgodnie z jego wolą. Fundacja taka płaciłaby jednak podatek dochodowy jako osoba prawna, a wypłaty z niej dla beneficjentów byłyby zwolnione od podatku na zasadach określonych w art. 4a u.p.s.d. Rozwiązaniem stwarzającym problemy jest kwestia prawa do zachowku. Wyłączyć tego prawa w istocie nie można, jednakże będzie możliwe jego ograniczenie pod kontrolą sądową. Komentowana ustawa nie zawiera w tym zakresie tak rozumianych rozwiązań prawnych.

4. W ustawie zmieniającej dokonano w następnej kolejności zmiany tytułu rozdziału 1. W miejsce dotychczasowego „Przepisy ogólne” wprowadzono tytuł „Zakres spraw regulowanych ustawą”. Wprawdzie zakres spraw regulowanych ustawą określa także dotychczasowy art. 1, jednakże jego treść stała się pkt 1 obecnego art. 1. Z tego przepisu wynika, że ustawa regulować ma zasady tymczasowego zarządzania przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, oraz kontynuowania działalności gospodarczej wykonywanej z wykorzystaniem tego przedsiębiorstwa. Niewątpliwie tak określony zakres regulacji ustawowej nie wyczerpywał zakresu problematyki objętej ustawą, został on bowiem określony nazbyt ogólnie. Ustawa reguluje przecież także inne kwestie zasadnicze, a mianowicie:
- a) tryb powołania zarządu sukcesyjnego przez przedsiębiorcę za jego życia, po wyrażeniu przez niego zgody i wpisaniu tego zarządu do CEIDG (art. 9 w zw. z art. 10 u.z.s.);
 - b) tryb poprzez ustanowienie zarządu sukcesyjnego, jeżeli spadkobiercy i małżonek zmarłego przedsiębiorcy zdecydują się na powołanie zarządcy sukcesyjnego (art. 12 u.z.s.);
 - c) zasady wykonywania zarządu i prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku bez ustanowionego i powołanego zarządcy sukcesyjnego przez samych spadkobierców i małżonka przedsiębiorcy w ramach tzw. czynności zachowawczych (art. 13 i art. 14 u.z.s.).

Jest charakterystyczne, że działalność gospodarcza może być wykonywana w różnych formach organizacyjno-prawnych, w jednoosobowej (najpopularniejsza z uwagi na mniejsze formalności, brak kosztów rejestracji,

Komentarz do ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw przedstawia prawną sytuację przedsiębiorstwa w spadku, a także zarządcy sukcesyjnego oraz właścicieli tego przedsiębiorstwa.

Autorzy wyjaśniają problemy prawne na gruncie prawa cywilnego, gospodarczego, administracyjnego i podatkowego, które dotyczą:

- ustanowienia zarządu sukcesyjnego i zasad ogólnych jego wykonywania,
- decyzji związanych z przedsiębiorstwem i wykonywaniem uprawnień po śmierci przedsiębiorcy,
- sytuacji prawnej przedsiębiorstwa w przypadku śmierci wspólnika spółki cywilnej,
- wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego.

Ponadto autorzy szczegółowo omawiają dodane do ustawy nowe przepisy o tymczasowym wykonywaniu praw z udziału małżonka przedsiębiorcy w przedsiębiorstwie.

Publikacja przeznaczona jest dla zarządców sukcesyjnych, doradców podatkowych, notariuszy, adwokatów, radców prawnych oraz księgowych. Zainteresuje ponadto zarówno sędziów orzekających w sprawach spadkowych, jak i samych przedsiębiorców.

Stefan Babiarz – doktor nauk prawnych; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędzia sądów powszechnych; członek Komisji Kodyfikacyjnej Ogólnego Prawa Podatkowego w latach 2014–2019; członek zespołów i komisji egzaminacyjnych dla radców prawnych, notariuszy i doradców podatkowych; autor około 100 publikacji z zakresu prawa cywilnego, administracyjnego, podatkowego.

Maciej Jaśniewicz – sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego od 2013 r.; sędzia i asesor Sądów Rejonowych w Poznaniu i Wrześni w latach 1994–2004, w których orzekał w sprawach karnych, cywilnych i rodzinnych; sędzia i asesor Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu w latach 2005–2013; autor artykułów i glos z zakresu prawa spadkowego, procedury cywilnej i prawa podatkowego.

9788382238563 W01P01

ISBN 978-83-8223-856-3

9 788382 238563

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL